

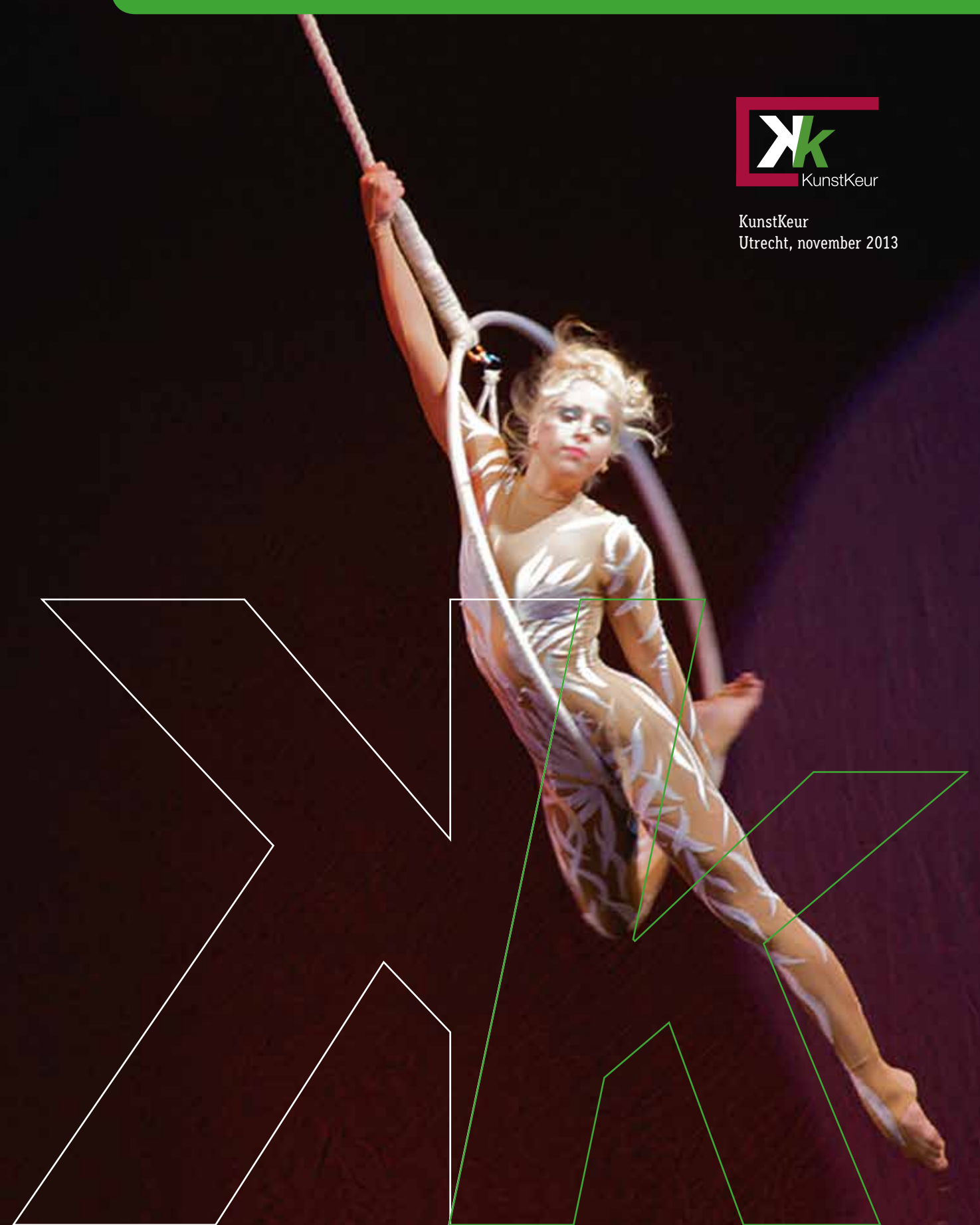
.....

EINDRAPPORTAGE KUNSTKEUR

Certificering in de Kunsteducatie en Amateurkunst

KunstKeur
Utrecht, november 2013

	Samenvatting	3
1	De aanleiding	6
2	Het eerste project 2005 - 2008	7
	2.1 Kunsteducatie	7
	2.2 De amateurkunst	8
	2.3 Stand van zaken in 2008	10
	2.4 De dilemma's	11
	2.4.1 De spanning tussen de centra voor kunsteducatie, de private praktijken en organisaties voor amateurkunst	11
	2.4.2 De beoordelingscriteria algemeen of specifiek	11
	2.4.3 De relatie met de founding fathers	12
	2.4.4 De brede doelstelling van het project en de focus van de CKA: certificeren en/of professionaliseren?	13
	2.4.5 Financieel al dan niet afhankelijk van subsidie	13
	2.4.6 Het nut van certificering	13
3	Het tweede project 2010 - 2012	14
	3.1 De voorbereiding	14
	3.2 Het project	15
	3.2.1 Doelstellingen	15
	3.2.2 Onderzoek	15
	3.2.3 De pilot	16
	3.2.4 De onafhankelijke positie van de CKA als certificerende instelling	17
	3.2.5 De verhouding met de founding fathers	18
4	De situatie per december 2012	20
	4.1 Resultaten van het project 2010-2012	20
	4.1.1 Versterken van zorg voor kwaliteit en kwaliteitsborging door het stimuleren van deelname aan het certificeringstraject en daarmee het aantal gecertificeerden vergroten	20
	4.1.2 Doorontwikkelen van beoordelingskaders en protocollen	20
	4.1.3 Ontwikkelen van de bedrijfsvoering van KunstKeur zodat deze na de projectperiode onafhankelijk, zelfstandig en zonder subsidie, dus betaald door de sector zelf kan voortbestaan	21
	4.2 Dilemma's	21
	4.2.1 Gesubsidieerde instellingen, niet-gesubsidieerde organisaties, private aanbieders	21
	4.2.2 De beoordelingskaders	21
	4.2.3 Klanten	22
5	De verlengde projectperiode van januari tot en met dec. 2013	23
	5.1 Waarom verlenging?	23
	5.2 Certificering instellingen	23
	5.3 Het voortbestaan van KunstKeur	24
	5.4 De toekomst van KunstKeur	24
6	Slot	26
	6.1 Conclusie	26
	6.2 De toekomst	27
Bijlagen	Bijlage 1: VNG bureau notitie kwaliteitszorg	
	Bijlage 2: financieel jaarverslag 2011	
	Bijlage 3: toelichting financieel jaarverslag 2011	
	Bijlage 4: financieel jaarverslag 2012	
	Bijlage 5: toelichting financieel jaarverslag 2012	
	Bijlage 6: bedrijfsplan KunstKeur 2014 - 2020	

Deze rapportage onder de titel "Certificering in de Kunsteducatie en Amateurkunst" schetst de ontwikkeling van kwaliteitszorg en certificering vanaf het moment dat de inspectie voor de kunsteducatie en amateurkunst werd opgeheven tot het einde van het tweede project gericht op kwaliteitszorg in december 2013.

De initiatiefnemers en founding fathers van KunstKeur (voorheen CKA) waaronder de brancheorganisatie Kunstconnectie (KC), het ondersteuningsinstituut voor de amateurkunst; Kunstfactor (voorheen Platform Amateurkunst; PAK, nu LKCA) de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Interprovinciaal Overleg (IPO), namen in 2004 het initiatief nadat de inspectie van de kunsteducatie en amateurkunst was opgeheven. Zij hadden elk belangen bij kwaliteitszorg en certificering maar verschilden in visie waar het gaat om de beoordelingskaders, de mate van verplichting en de reikwijdte.

Begin 2010 is een kwaliteitskader opgesteld en procedures voor certificering. Op basis van zelfevaluaties naar aanleiding van het kader beoordeelde of Hobéon of het Keurmerkinstituut de instelling en bij een positieve beoordeling besloot KunstKeur (toen nog CKA) tot certificering. Overigens was de belangstelling voor certificering gering (hooguit 25% van de leden van Kunstconnectie en daarbuiten geen enkele). Dit was aanleiding voor een onderzoek in 2010. De conclusies waren o.a. dat certificering kostbaar en tijdrovend is en dat de nadruk erg leek te liggen op de organisatie van de instelling en niet op de inhoud van kunsteducatie.

In de beginjaren was duidelijk sprake van een ideaal: de brede Instelling voor Kunsteducatie waarin zoveel mogelijk disciplines verenigd zijn, met een breed aanbod, met een sterke organisatorische capaciteit, innovatief en creatief in het ontwikkelen van producten voor de bevolking van de stad of regio: dé partner voor de gemeente en voor alle instellingen waaronder het onderwijs. De definitie van kwaliteit en dus ook de criteria voor certificering werden daarop gericht. Een centraal beleid, een sterk management en een relatief grote overhead hoorden daarbij. Maar het riep ook weerstand op bij zowel deelnemers als kunstenaar-docenten. Het beschreven ideaal dekt maar een deel van de werkelijke situatie omdat tenminste driekwart van de kunsteducatie en amateurkunst door individuele kunstenaar-docenten of kleine samenwerkingsverbanden wordt verzorgd in een minder formele organisatie, met weinig management, overhead en bemoeienis van allerlei instanties. De kosten zijn hier direct gerelateerd aan de relatie deelnemer-kunstenaar-docent. Dit spanningsveld is aanwezig binnen de instellingen, tussen de instellingen en tussen instellingen en de andere aanbieders.

Gedurende de jaren is de context van de kunsteducatie en amateurkunst sterk veranderd. Jaren van bezuinigingen op de instellingen voor kunsteducatie betekenden enerzijds een impuls voor ondernemerschap en het ontwikkelen van andere vormen van educatie en de organisatie ervan inclusief kwaliteitsborging en anderzijds het verdedigen van verworven posities.

Nu (2013) zien we dat de realiteit veel instellingen dwingt zich om te vormen

tot min of meer geformaliseerde netwerkorganisaties waarbij het accent gelegd wordt op de relatie deelnemer - kunstenaar-docent en binnen het netwerk gewerkt wordt aan randvoorwaarden zowel inhoudelijk als financieel. Het betekent minder overhead en van de betrokken kunstenaar-docenten (veelal zzp'ers) wordt verwacht dat ze initiatiefrijk zijn ook waar het gaat om vernieuwing van onderwijs en projecten bijvoorbeeld ter stimulering van de cultuurparticipatie.

Borging van kwaliteit via certificering moet volgens KunstKeur aansluiten op de huidige ontwikkelingen. De criteria voor certificering worden gericht op de wijze waarop kwaliteit gegarandeerd wordt binnen de meer of minder formele organisatie en tegelijkertijd wordt op het niveau van de kunstenaar-docent de kwaliteit via een registratiesysteem op basis van bewezen en voortdurend onderhouden deskundigheid, geborgd. Dit lijkt op de certificering binnen de gezondheidszorg, echter binnen de kunsten ontbreekt het verplichtende karakter en is het geheel een verantwoordelijkheid van de sector zelf.

In de loop van de jaren is steeds duidelijk geweest dat de behoefte aan een kwaliteitscertificaat bij aanbieders van kunsteducatie niet groot is omdat zowel opdrachtgevers (bijv. overheden en onderwijs) alsook deelnemers (klanten) dit gewoonlijk niet verwachten, laat staan vereisen.

Binnen de brancheorganisatie Kunstconnectie wordt verschillend gedacht over de ontwikkeling maar de Commissie Kwaliteit kiest, gesteund door het bestuur, voor de hierboven als eerste beschreven "systeem benadering" en wil daarmee dat leden zich onderscheiden van zowel de minder formeel georganiseerde instellingen als individuele aanbieders. Het door Kunstconnectie opgestelde kwaliteitskader is door KunstKeur gevalideerd en Kunstconnectie heeft besloten dat alle leden voor 2016 moeten zijn gecertificeerd. Kunstconnectie en KunstKeur maakten de afspraak dat op basis van het kwaliteitskader door KunstKeur opgeleide auditoren zouden beoordelen en KunstKeur op basis van de rapportage het certificaat zou toekennen. Auditoren (en peer auditoren) werden opgeleid; de procedures werden opgesteld evenals een raamcontract tussen de te certificeren instelling en KunstKeur. Dit alles voor een prijs die beduidend lager lag dan gebruikelijk was bij Hobéon en het Keurmerkinstituut.

Er bleven echter verschillen van inzicht tussen KunstKeur en Kunstconnectie:

De naamgeving van het certificaat

KunstKeur is de naam voor het certificaat dat door de stichting KunstKeur wordt verleend. Daarbij maakt het niet uit of de instelling lid is van Kunstconnectie. KunstKeur certificeert in principe ook instellingen die geen lid zijn van een brancheorganisatie, op basis van het kwaliteitskader. Kunstconnectie wenst echter exclusiviteit in de naamgeving en wenst zich middels het certificaat te onderscheiden van aanbieders die geen lid zijn van Kunstconnectie.

Afnamegarantie

KunstKeur vraagt van Kunstconnectie vanwege gedane investeringen en het in stand houden van een minimale organisatie een afnamegarantie op basis van het besluit van Kunstconnectie dat alle leden binnen drie jaar (vanaf jan. 2013) gecertificeerd moeten zijn. Kunstconnectie wil geen afnamegarantie – hoe minimaal dan ook – verlenen.

Kosten bezwaar procedure

Het certificeringsproces omvat een bezwaarprocedure waarvan de kosten door de instelling moeten worden betaald. Over het vermelden van een vast bedrag zijn KunstKeur en Kunstconnectie het niet eens.

Naast deze drie formele punten is er sprake van verschillen in opvatting over communicatie en transparantie en verwijt Kunstconnectie KunstKeur een gebrek aan zakelijkheid en professionaliteit.

Enige dagen na een bestuurlijk overleg over de geschillen publiceert KunstKeur een nieuwsbrief waarin de geschillen worden beschreven en daarop besluit het bestuur van Kunstconnectie de samenwerking met KunstKeur te beëindigen. Dit besluit wordt door de ledenvergadering van Kunstconnectie op 17 april bevestigd waarbij tevens blijkt dat Hobéon als certificeringsinstantie voor Kunstconnectie zal gaan functioneren. Kunstconnectie verbiedt KunstKeur bij eventuele certificering van instellingen het kwaliteitskader te gebruiken dat door Kunstconnectie is vastgesteld en waarvan zij de eigenaar zijn.

Gegeven deze situatie besluit KunstKeur vanuit de algemene doelstelling "stimuleren van kwaliteit in de kunsteducatie en amateurkunst" zich te richten op drie speerpunten:

- Ontwikkelen van een platform waar zelfstandige aanbieders van alle disciplines tegen minimale kosten aan deel kunnen nemen. Het is een digitale ontmoetingsplek waar aanbieders informatie delen. De ontwikkeling gaat in samenwerking met zowel eerstelijns als tweedelijns aanbieders.
- In samenwerking met het Kunstvakonderwijs wordt een beroepsregister voor zelfstandige professionals opgezet. Dit systeem werkt met registratie en herregistratie. Herregistratie op basis van "studiepunten" die de aanbieder kan vergaren door deel te nemen aan bijscholing, congressen en/of intervisie of supervisie.
- Certificeren van
 - zelfstandige professionals om bijzondere kwaliteiten zichtbaar te maken bijvoorbeeld gericht op programma's voor het primair of voortgezet onderwijs, voorbereidend vakonderwijs, speciaal onderwijs etc.
 - aanbieders van specifieke scholingstrajecten waaraan een door KunstKeur gevalideerd getuigschrift gekoppeld is. Dit betreft zowel amateur opleidingen zoals binnen de HAFABRA als kaderopleidingen.

Daarmee wil KunstKeur –als kleine flexibele onderneming- ook in de toekomst een bijdrage blijven leveren aan de kwaliteit van kunsteducatie en amateurkunst. In een open samenwerking en gesteund door het werkveld vanuit de overtuiging dat diversiteit en uitwisseling samen kwaliteit stimuleren.

De Inspectie AK/KV had veel gezag als onafhankelijke bewaker van de kwaliteit. Voor veel gemeenten maar zeker niet voor alle, was erkenning van de instelling door de Inspectie een voorwaarde voor subsidie. Voor de kunstenaar-docent getuigde een diploma van het Kunstvakonderwijs of de benoembaarheidsverklaring van de inspectie, van bewezen professionaliteit en leidde tot benoembaarheid bij instellingen voor kunsteducatie. Een beroepsopleiding en/of het oordeel van de inspectie zijn voor kunstenaar-docenten voorwaarden om in specifieke omgevingen zoals centra voor kunsteducatie en organisaties binnen de amateurkunst, benoemd te kunnen worden. Daarbuiten spelen veeleer naamsbekendheid en erkenning door deelnemers/klanten een belangrijke rol. Voor de deelnemers aan de kunsteducatie/amateurkunst was het allemaal niet zo helder en zij gaan vooral uit van de naamsbekendheid en erkenning door de omgeving.

In april 2004 bleek de voor de werkzaamheden van de inspectie noodzakelijke wettelijke inbedding niet haalbaar. Verschillende partijen, waaronder de Raad voor Cultuur, de branchevereniging en de VNG wezen een wettelijk kader af, onder andere omdat het zich niet goed verhoudt tot een gedecentraliseerd bestel.

Met de discussie over het bestaansrecht van de inspectie voor de Kunsteducatie en Amateurkunst kwam de vraag op of, en zo ja, hoe, de kwaliteit van de kunsteducatie en amateurkunst kon worden gestimuleerd, geborgd en gecontroleerd. Het ging daarbij om de toetsing van kwaliteit, de verantwoording van het publieke geld en het vergroten van de zichtbaarheid van de sector.

Binnen de Vereniging Kunstzinnige Vorming (VKV, later Kunstconnectie) en het Platform Amateurkunst (PAK, later Kunstfactor, nu LKCA) waren discussies over wat kwaliteit is, hoe het gestimuleerd kan worden, hoe het geborgd moet zijn en daarbij, hoe de sector zich professioneel kan profileren. De verschillende organisaties wilden geen inspectie terug en wilden een eigen systeem ontwikkelen. De overheden (rijk, provincie en gemeenten) zagen de kwaliteitszorg als een verantwoordelijkheid van de sector zelf en vanuit het besef dat een kwalitatief goede en professionele KE/AK een gemeenschappelijk belang is, wilden de overheden de sector tijdelijk wel ondersteunen bij het ontwikkelen van een eigen systematiek.

2.1 Kunsteducatie

Vanaf het najaar van 2005 tot eind 2008 loopt het project "Kwaliteitszorg & certificering", mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van het ministerie van OCW.

De doelstellingen van het project werden als volgt gedefinieerd:

- klanten, samenwerkingspartners en financiers inzicht geven in en vertrouwen bieden m.b.t. de kwaliteitshandhaving en -verbetering van beleidsontwikkeling, producten/diensten en bedrijfsvoering;
- stimuleren van kwaliteitsverbetering en -borging van alle bedrijfsaspecten en producten binnen de instellingen voor kunsteducatie en kunstparticipatie;
- versterken van een eigentijds kwaliteitsimago van de branche¹.

Kwaliteitscontrole en certificering zijn de middelen om kwaliteitsverbetering en professionalisering van de instellingen te stimuleren. In de loop van het project zijn kwaliteitscriteria opgesteld die zijn goedgekeurd door de leden van de branche vereniging Kunstconnectie en de instemming hebben van de VNG en het IPO. De criteria zijn in samenwerking met Hobéon uitgewerkt in een vragenlijst gericht op het maken van een zelfevaluatie, een toetsing door een extern certificeringsbureau (Hobéon of Keurmerkinstituut) en procedures. In grote lijnen is het stelsel vergelijkbaar met de accreditatie binnen het reguliere onderwijs. Het uiteindelijke certificeringsbesluit wordt genomen door een nieuwe stichting (Certificering Kunsteducatie en Amateurkunst; de CKA), die eind 2006 is opgericht om de onafhankelijkheid te garanderen. De stichting stelt de kwaliteitskaders en protocollen vast en ziet toe op de procedures binnen het traject. Zij benoemt ook de toetsende bureaus. De certificaten worden ondertekend door de voorzitter van het bestuur. De founding fathers (Kunstconnectie, Kunstfactor, VNG en IPO) zijn wel vertegenwoordigd in het bestuur, maar zonder "last of ruggespraak". De stichting is gehuisvest in het pand van Kunstconnectie en het ambtelijk secretariaat berust bij Otto Berg, projectleider bij Kunstconnectie.

Het project heeft het kwaliteitsbewustzijn van de instellingen gestimuleerd o.a. door de continue discussie, een aantal bijeenkomsten en vooral door het onder begeleiding uitvoeren van een zelfevaluatie waaraan ongeveer 70% van de leden van Kunstconnectie heeft deelgenomen.

Per 31 december 2008 zijn echter slechts 24 instellingen (van de 190 toen, dus iets meer dan 10%) gecertificeerd. In het eindverslag van het project wordt geconstateerd:

¹ Verantwoording project Kwaliteitszorg & certificering 2005-2008. Kunstconnectie 2008.

Veel instellingen hebben nog een enorme kwaliteitsslag te maken en worden zich door de zelfevaluatie bewust van de noodzakelijke verbetertrajecten om de aansluiting met de ontwikkelingen in de samenleving niet te verliezen. Het moge echter duidelijk zijn dat voor deze stappen tijd, expertise en dus geld nodig is. Geld dat bij de meeste instellingen rechtstreeks naar de producten en diensten gaat en dus niet beschikbaar is voor innovatie.^{2,3}

Uit de conclusies blijkt dat certificering geen doel op zichzelf is maar dat het gaat om professionalisering van de instelling als geheel. Kunstconnectie eist overigens niet van haar leden dat zij gecertificeerd zijn, maar de voorwaarden voor lidmaatschap zijn wel gericht op "het bewust met kwaliteitszorg bezig zijn" en er worden ten dele gelijke vragen gesteld als in het beoordelingskader van de certificering.⁴ Verder anticipeert het betreffende verslag op de aanvraag van een vervolg project waarvoor in 2009 de aanvraag werd voorbereid en ingediend.

2.2 De amateurkunst

In het bovenstaande is steeds de koppeling gemaakt tussen kunsteducatie en amateurkunst en natuurlijk zijn beide verstrengeld. Maar er zijn tegelijk grote verschillen in organisatie, in geschiedenis en traditie, in doelstellingen en belangen en vooral ook in financiering. De organisaties in de amateurkunst kennen een grote autonomie en zijn in hun voortbestaan veel minder afhankelijk van subsidies. Samenwerken en streven naar gemeenschappelijkheid gebeurt wel maar altijd vanuit het perspectief van de eigen organisatie, de eigen club. Meedoen met landelijke activiteiten gebeurt alleen zolang het in het belang is van de eigen organisatie. Daarbij komt dat die gemeenschappelijkheid natuurlijk sterker is binnen de eigen kunstdiscipline en vaak ook binnen de traditionele (bijv. religieuze) achtergrond van de organisatie. Dit leidt tot een unieke en zeer gediversifieerde overlegstructuur en belangenbehartiging. O.a. vanwege het belang van de cultuurparticipatie hebben overheden wel voorwaarden gecreëerd voor kwaliteitsverbetering door instellingen die zich daarop richtten (zoals het PAK) te subsidiëren. In die instellingen waren de verschillende disciplines op de een of andere manier vertegenwoordigd en die instellingen op hun beurt probeerden de belangen van de amateurkunst zo goed als mogelijk te behartigen.

Voor de ontwikkelingen rond certificering zijn twee onderdelen van kwaliteitszorg van belang:

² Verantwoording project kwaliteitszorg & certificering 2005-2008. Kunstconnectie 2008.

³ De laatste opmerking verwijst naar het in de samenvatting genoemde spanningsveld tussen organisatie en primair proces.

⁴ Zie website Kunstconnectie.

- De graden-diploma's binnen de discipline muziek (binnen de Drum- en showband en harmonie, fanfare en brassband-sector; de HaFaBra) en daarmee de exameneisen, de examenregeling en de kwaliteitsbewaking van de opleiding.
- De kadervorming d.w.z. deskundigheidsbevordering en kwaliteitsborging van opleiders en kader binnen de AK.

De graden-diploma's zijn allereerst een verantwoordelijkheid van de betreffende sectororganisaties (de bonden), de (landelijke) ondersteunende instelling helpt bij de doorontwikkeling (exameneisen en leerplannen) en ten aanzien van de uitvoering alleen als dat als wenselijk of noodzakelijk wordt gezien. Voor wat betreft de kadervorming biedt de ondersteunende instelling deskundigheid bij het opstellen van raamleerplannen. Het vaststellen van één en ander gebeurde - toen de inspectie AK/KV nog bestond - door die inspectie en toen die verdween kwam de vraag op hoe de verschillende kaders zouden worden vastgesteld.

Het Platform Amateurkunst (PAK) en de opvolger daarvan (Kunstfactor, nu LKCA) heeft tot en met 2008 deze taak op zich genomen en daarvoor een commissie van deskundigen in het leven geroepen. Deze Commissie Educatie Amateurkunst (CEA) beoordeelde en erkende zowel de opleidingen die binnen de Hafabra-sector door de verenigingen worden verzorgd alsook de raamleerplannen zoals die door deskundigen (vaak onder projectleiding van het PAK) werden opgesteld. Kunstfactor heeft de CEA tot en met 2008 gefaciliteerd als onderdeel van het certificeringsproject in opdracht van het Ministerie van OCW (Kunstfactor verzorgde ook het secretariaat). Vanaf 2009 werd de formele goedkeuring van opleidingen en vaststelling van de raamleerplannen overgedragen aan de Stichting Certificering Kunsteducatie en Amateurkunst (CKA). De CEA functioneerde daarbij als beoordelaar en het oordeel werd als advies voorgelegd aan de CKA. De CEA werkte dus binnen de amateurkunst, vergelijkbaar met Hobéon en Keurmerkinstituut binnen de kunsteducatie. De CKA certificeert of keurt goed en registreert. De CKA controleert, net als bij de instellingen voor kunsteducatie, of de beoordelingen van de CEA volgens de kaders en protocollen zijn gedaan.

De andere beoordelingskaders, andere procedures en andere betrokken organisaties leidden wel tot verwarring. Zeker waar de opleidingen binnen het Hafabra-stelsel worden verzorgd door instellingen voor kunsteducatie. De vraag is dan natuurlijk of, indien die instelling gecertificeerd is, ook de HAFABRA cursistenopleiding automatisch gecertificeerd is. Hetzelfde geldt voor kaderopleidingen die via een goedgekeurd raamleerplan door die instellingen worden verzorgd. Gedurende de jaren is dit steeds een discussiepunt geweest waarbij de meningen sterk uiteenliepen. Een en ander nog versterkt door de onduidelijke terminologie⁵.

⁵ Begrippen als erkennen, goedkeuren, certificeren e.d. worden door elkaar gebruikt maar hebben verschillende connotaties.

Achteraf is ook duidelijk dat de meningen van de partijen over de noodzakelijkheid van certificering/goedkeuring/vaststelling, verschilden. Het amateurveld had deels wel, deels geen behoefte aan certificering, de VNG zag het belang niet, Kunstfactor aanvankelijk wel maar later werd dat minder en de leden van Kunstconnectie dachten er verschillend over.

Ook over de raamleerplannen werd verschillend gedacht vooral ten aanzien van het al dan niet verplicht zijn van een vastgesteld plan. De vraag of een opleiding alleen gecertificeerd kan worden als een vigerend raamleerplan wordt toegepast, is nog steeds niet beantwoord; duidelijk is dat veel organisaties of instellingen die verplichting niet willen. Zowel verenigingen in de amateurkunst als instellingen voor kunsteducatie kiezen voor de vrijheid van inrichting van het onderwijs aansluitend bij de eigen context en het eigen beleid.

De positie van de CEA is wat verwarrend omdat de binding met Kunstfactor ook na 2008 hecht blijft en ook het secretariaat bij Kunstfactor blijft. Bij de CKA berust de formele verantwoordelijkheid en worden de activiteiten gefinancierd; voor de verenigingen die om goedkeuring vragen en die van de diensten (bijv. diploma's) gebruikmaken loopt het contact via Kunstfactor en is de rol van de CKA onduidelijk.

2.3 Stand van zaken in 2008

De stichting Certificering Kunsteducatie en Amateurkunst heeft als taken:

- 1 Vaststellen van:
 - de beoordelingskaders die door de brancheorganisatie (Kunstconnectie) zijn opgesteld voor instellingen;
 - de beoordelingskaders die door deskundigen onder coördinatie van Kunstfactor voor opleidingen in de Hafabra zijn opgesteld;
 - de beoordelingskaders voor raamleerplannen voor kadertrainingen.
- 2 Benoemen van beoordelaars gericht op instellingen. Dat zijn er vooralsnog twee: Hobéon en het Keurmerkinstituut.
- 3 Bewaken van de procedures en protocollen.
- 4 Op basis van de beoordelingen besluiten tot al dan niet certificeren van instellingen; vaststellen van raamleerplannen; certificeren van amateuropleidingen in de Hafabra; certificeren van kaderopleidingen.
- 5 Doorontwikkelen van het stelsel.
- 6 Stimuleren van de kwaliteitszorg en borging ervan binnen zowel de KE als de AK.

Stand van zaken 2008

- 24 van de 190 leden van Kunstconnectie zijn gecertificeerd.
- Geen van de andere instellingen voor kunsteducatie is gecertificeerd.
- Er zijn geen individuele aanbieders van kunsteducatie gecertificeerd.
- Ongeveer 25 van de 2000 organisaties in de AK zijn gecertificeerd voor het verzorgen van Hafabra onderwijs en examinering.
- Er zijn 17 raamleerplannen voor kaderopleidingen goedgekeurd.

2.4 De dilemma's

Gedurende het eerste project wordt de CKA geconfronteerd met een aantal, voor certificering relevante, vraagstukken waarover in het werkveld verschillend wordt gedacht. Verschillen in visie en verschillen in belang spelen daarbij een belangrijke rol. Deze vraagstukken zijn bij de evaluatie van het eerste project al benoemd en spelen ook bij de afronding van het tweede project nog steeds.

2.4.1 De spanning tussen de centra voor kunsteducatie, de private praktijken en organisaties voor amateurkunst

Kunsteducatie bestaat uit een heel palet van leeractiviteiten. Lessen maken daar deel van uit, maar deze volstaan (in de meeste gevallen) niet; samenspel activiteiten, tentoonstellingen, optredens, presentaties, losse workshops, masterclasses, etc. vullen het aanbod aan.

Het ideaal van een centrum is om het hele pakket zoveel mogelijk aan te bieden. Zij kunnen dat ook aanbieden door de vele en verschillende kunstenaar-docenten die bij het centrum betrokken zijn.

Veel centra functioneren ook min of meer als netwerkorganisatie door de samenwerking met bijv. de Hafabra-organisaties, regionale orkesten, verenigingen, musea etc. Maar wat een centrum kan, kan een vereniging, een collectief of zelfs een individuele kunstenaar-docent ook. Particuliere dansscholen, musicalverenigingen waar ook zang, dans en acteerlessen gegeven worden en beeldend kunstenaars met lessen in een atelier, zijn voorbeelden van kunsteducatie zonder -of met heel weinig- subsidie. Volgens gegevens van het CPB vindt 80 % van de kunsteducatie plaats buiten de centra. Dit levert hoe dan ook spanningen op tussen de centra en de private ondernemingen vooral ook omdat zowel klanten als subsidiegevers zich bewust zijn van dit gegeven. Ook binnen de centra is deze spanning voelbaar omdat veel kunstenaar-docenten zich ook binnen het centrum tamelijk autonoom (als ware ze een privépraktijk) opstellen en vaak naast hun activiteiten voor de centra een privépraktijk hebben.

De certificering richt zich in de praktijk uitsluitend op instellingen met een sterk management en lid van Kunstconnectie, maar is dat terecht als het gaat om stimulering en borging van kwaliteit in de kunsteducatie als geheel?

2.4.2 De beoordelingscriteria algemeen of specifiek

Het beoordelingskader dat met instemming van Kunstconnectie, Kunstfactor, VNG en IPO is vastgesteld richt zich op de instelling als geheel en zoals bij de kaders van accreditatie is het ontleend aan het INK-model⁶. De bedrijfsprocessen worden onder de loep genomen en beoordeeld wordt of de processen verlopen volgens een bewuste kwaliteitscyclus (planning, uitvoering, controle en verbetering; ook wel plan, do, check, act). Dit eist veel van de instelling en het is kostbaar omdat het een stevige overhead vereist. Geconstateerd werd al dat veel instellingen niet voldoen aan de eisen die het model stelt en de vraag is of iedere organisatie vanuit het oogpunt van professionele kwaliteit hieraan zou moeten voldoen. In ieder geval twijfelen velen binnen de instellingen maar

zeker ook daarbuiten. De twijfel blijkt uit vragen over de focus op bedrijfsprocessen in plaats van op de primaire processen (de leeractiviteiten) en blijkt ook uit de geringe betrokkenheid van kunstenaar-docenten of zelfs weerstand tegen wat genoemd wordt het "Management-belang".

Vooralsnog kiest zowel Kunstconnectie als de CKA voor de veeleisende algemene beoordeling zoals blijkt uit het volgende citaat:

"Tijdens de gesprekken (over de zelfevaluatie van de instellingen, red.) wordt in een aantal gevallen echter ook duidelijk dat de instelling te klein is om te kunnen voldoen aan de eisen van het kwaliteitskader en gezocht moet worden naar een fusie- of samenwerkingspartner"⁷

Daarmee kiest de CKA op dat moment ook voor het standpunt dat alleen grotere instellingen voldoende kwaliteit kunnen bieden en zich daarmee onderscheiden van de andere aanbieders.

Opvallend en tevens verwarrend is dat de CKA naast het instellingsgerichte kader specifieke beoordelingskaders gebruikt waar het gaat om opleidingen en om raamleerplannen.

2.4.3 De relatie met de founding fathers

Uit de notulen van de bestuursvergaderingen van de CKA en uit briefwisseling met Kunstconnectie en Kunstfactor blijkt dat de wens nog steeds bestaat om de CKA zowel feitelijk als formeel onafhankelijker te maken. Een eigen plek, een eigen secretariaat en eigen communicatiemiddelen worden daarbij als wenselijk gezien. Tegelijk hebben founding fathers grote belangen bij de doorontwikkeling van certificering en de beoordelingskaders en is de reële autonomie van de CKA beperkt temeer omdat de klanten uitsluitend leden van Kunstconnectie zijn of sterk verbonden met Kunstfactor.

⁶ Het " Instituut Nederlandse kwaliteit (INK)" heeft in 1992 een managementmodel ontwikkeld. De visie achter het INK-managementmodel heeft betrekking op het continu streven naar het balanceren tussen diverse stakeholders van de organisatie, het balanceren tussen de resultaten en de inspanningen die daarop betrekking hebben en voortdurend werken aan (kwalitatieve) groei. Dit, om – in een veranderende omgeving met veranderende eisen en wensen – blijvend goede prestaties neer te zetten. En soms zijn daarbij meer dan wel minder fundamentele veranderingen nodig. De kern van de INK-filosofie wordt gevormd door het werken aan de samenhang en groei op de negen aandachtsgebieden van het model en het bouwen aan vijf fundamentele kenmerken die organisaties succesvol kunnen maken.

⁷ Zorg voor kwaliteit 2005-2008. Kunstconnectie 2008.

2.4.4 De brede doelstelling van het project en de focus van de CKA: certificeren en/of professionaliseren?

Het project (2006-2008) had een brede doelstelling waarvan certificering een onderdeel is en wordt gezien als middel om de branche verder te professionaliseren. De CKA certificeert en professionaliseert en bij die professionalisering (soms in deelprojecten) gaat het om een veelheid aan mogelijke scholingsdoelen van educatief inhoudelijk tot ondernemerschap, organisatorisch vermogen etc. Dit maakt het project tenminste diffuus. Er wordt ook gebruik gemaakt van meerdere financiële bronnen van zowel overheid (OCW) als fondsen voor scholing. Omdat een strikt geformuleerde (Smart) doelstelling ontbreekt en er geen consensus is over de werkelijk te bereiken resultaten, "zwalkt" het project en zijn de deelnemende partijen niet concreet gehouden aan het realiseren van onderdelen ervan. Het voordeel echter was dat gedurende de loop van het project de projectleider steeds de kansen die zich voordeden aanpakte en dus het "zwalken" positief kon uitwerken. Een onafhankelijke CKA zal zich echter moeten beperken tot het beoordelen en niet zowel professionaliseren als beoordelen.

2.4.5 Financieel al dan niet afhankelijk van subsidie

De activiteiten binnen het project gericht op ondersteuning van de kwaliteitsontwikkeling en de overhead worden geheel gedekt vanuit de projectsubsidie. De interne kosten van de instellingen gericht op kwaliteitsverbetering, het maken van de zelfevaluatie en de kosten van de beoordelaar zijn voor rekening van de instelling (of aanvrager). De beoordelaars (Hobéon, Keurmerkinstituut) kosten - afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden - tussen de 5.000 en 10.000 euro. De CEA als beoordelaar van opleidingen en raamplannen wordt aanvankelijk gefinancierd door Kunstfactor en vanaf 2009 vanuit de projectsubsidie. Doorberekend worden slechts de certificaten, de bordjes en de diploma's. Duidelijk is dat de kosten voor instellingen een stevige drempel vormen en gevreesd wordt dat een door de sector zelf gefinancierd stelsel tot extra problemen leidt. Gezien ook vanuit de vraag wat de instelling feitelijk terugkrijgt voor de investeringen. Hierop wordt echter vooralsnog niet geanticipeerd.

2.4.6 Het nut van certificering

Certificering wordt in eerste instantie gezien als middel om de professionalisering van de sector een impuls te geven. De vraag is of het keurmerk op zichzelf voldoende nut heeft voor de betrokken partijen: de instellingen, de subsidiegevers, de gebruikers. Binnen de instellingen wordt daar verschillend over gedacht. De VNG hecht er net als de andere founding fathers grote waarde aan maar verplicht wordt het niet gesteld, ook niet door alle subsidiërende gemeenten. De enige feitelijke uitzondering daarop vormen de diploma's binnen de Hafabra: zij kunnen alleen worden afgegeven als de opleiding daarvoor positief beoordeeld is. Het is onduidelijk welke waarde deelnemers aan de kunsteducatie hechten aan het al dan niet gecertificeerd zijn van de instelling. Er zijn geen indicaties dat de klant er enige waarde aan hecht. De erkenning van diploma's van zowel amateuropleidingen als kaderopleidingen lijkt wel van belang voor zowel aanbieders als deelnemers.

3.1. De voorbereiding

Kunstfactor (voorheen PAK, nu LKCA), Kunstconnectie en CKA stellen in samenwerking de projectaanvraag op.

Over een vervolg project is men het eens vanuit de opvatting dat de kwaliteitsimpuls moet worden voortgezet en dat certificering daartoe een goed middel is. De doelstellingen van het project 2006-2008 worden bijna geheel overgenomen.

Discussies zijn er over de onafhankelijkheid van de CKA. De stichting moet ook naar de mening van de founding fathers, "op eigen benen staan" en een eigen bureau krijgen.⁸ Belangrijkste argument in deze is dat beoordelen en certificeren door een onafhankelijke partij moet worden gedaan. OCW is vooralsnog niet overtuigd van de noodzaak de CKA los te maken van Kunstfactor en/of Kunstconnectie.⁹ Maar de CKA richt zich volgens de statuten op het brede veld van de kunsteducatie en amateurkunst dus niet uitsluitend op aanbieders die een relatie hebben met Kunstconnectie en/of Kunstfactor. Zo blijkt uit de notulen dat er gesproken is over het certificeren van de particuliere en niet-gesubsidieerde aanbieders van kunsteducatie.¹⁰ Deze verbreding is ook als argument gebruikt bij OCW om de CKA onafhankelijk te maken van Kunstfactor en Kunstconnectie.

Alle betrokkenen zijn het verder eens over het scheiden van "beoordelen en uitvoeren"¹¹. Bedoelt wordt hier dat het oordeel op basis van het beoordelingskader los moet staan van het uiteindelijke besluit tot certificering. Dat is ten aanzien van de instellingen geregeld omdat Hobéon of het Keurmerkinstituut beoordeelt en de CKA het certificeringsbesluit neemt en de procedures bewaakt. Omdat de CEA raamleerplannen en opleidingen beoordeelt, moet ook deze commissie los staan van de CKA, net als de beoordelende instanties voor de instellingen.

Een stevige discussie zowel binnen de CKA, als met Kunstconnectie en de VNG, gaat over de certificering van de cursistenopleidingen (de Hafabra) en de kaderopleidingen. Over de certificering van kaderopleidingen is men het eens maar de certificering van de cursistenopleidingen wordt niet nodig gevonden.¹² Een besluit wordt echter niet genomen. Misschien is de kwestie te gecompliceerd en voelt niemand de urgentie om knopen door te hakken.

Uiteindelijk wordt een projectplan ingediend door de CKA, gesteund door zowel Kunstfactor als Kunstconnectie.

⁸ CKA notulen 9 februari 2009.

⁹ CKA notulen 8 juni 2009.

¹⁰ CKA notulen 8 juni 2009.

¹¹ CKA notulen 9 februari 2009.

¹² Brief van de Commissie Kwaliteit van Kunstconnectie 2009.

3.2 Het project

3.2.1 Doelstellingen

Het projectplan formuleert als doel:

"De Stichting Certificering Kunsteducatie en Amateurkunst (CKA) stelt zich ten doel de kwaliteit te verbeteren en te borgen van zowel de georganiseerde als de niet-georganiseerde sector Kunsteducatie en Amateurkunst. Dit gebeurt middels het verlenen van een kwaliteitskeurmerk aan die instellingen en opleidingen die aantoonbaar bewezen hebben aan de gestelde kwaliteitseisen te voldoen. De Stichting is opgericht om de onafhankelijkheid van het certificeringproces te garanderen."¹³

De beoogde resultaten

Het gaat om drie clusters van doelstellingen:

- 1 versterken van zorg voor kwaliteit en kwaliteitsborging door het stimuleren van deelname aan het certificeringstraject en daarmee het aantal gecertificeerden vergroten;
- 2 doorontwikkelen van beoordelingskaders en protocollen;
- 3 ontwikkelen van de bedrijfsvoering van de CKA zodat deze na de projectperiode onafhankelijk, zelfstandig en zonder subsidie, dus betaald door de sector zelf, kan voortbestaan.

3.2.2 Onderzoek

Er wordt al enkele jaren gewerkt met het certificeringsstelsel en er is grote behoefte om duidelijkheid te krijgen over de opvattingen over het stelsel als zodanig en de verschillende onderdelen.

De CKA geeft daartoe in de loop van 2010 het bureau & Concept de opdracht voor een onderzoek met als globale vraag: "Hoe staat het product ervoor en is er een nieuwe markt voor?"¹⁴ De onderzoeksmethode zal bestaan uit interviews met stakeholders zoals o.a. de Commissie Kwaliteit van Kunstconnectie, 6 adviseurs bij Kunstfactor, een aantal gemeenten, kunstenaar-docenten, etc. Tegelijkertijd wordt er een schriftelijke enquête gehouden onder instellingen. In december 2010 komt het eindverslag¹⁵ beschikbaar.

De conclusies zijn

- Certificering wordt over het algemeen als belangrijk gezien.
- Het stelsel (verschillen in benadering en onduidelijke terminologie t.a.v. instellingen, cursistenopleidingen, raamleerplannen) wordt als zeer verwarrend ervaren.
- De certificering van de instellingen is duur en kost veel tijd. Dit vormt voor veel instellingen een grote drempel.
- Er lijkt weinig aandacht voor de primaire processen in het beoordelingskader.

¹³ Projectplan.

¹⁴ CKA notulen 27 mei 2010.

¹⁵ Rapport & Concept.

In de rapportage wordt ook gemeld dat de klant of deelnemer nauwelijks een rol speelt in het certificeringsproces. Verder wordt aangegeven dat het stelsel niet aansluit bij een groot deel van de aanbieders in de kunsteducatie, namelijk de zelfstandig ondernemers (zzp'ers).

3.2.3 De pilot

Tot april 2011 was er alleen een toetsingskader voor de leden van Kunstconnectie. Dit was een op systeemcertificering gebaseerd toetsingskader. Het was geen verplichting voor de leden van Kunstconnectie om zich te laten certificeren. In de praktijk was er veel kritiek op het toetsingskader. De betrokkenen (instellingen en auditoren) vonden dat het kader teveel gericht was op managementprocessen en te weinig op inhoud en resultaten en dat het kader voor met name kleinere instellingen een te grote belasting vormde om zich te kunnen laten certificeren.

Het bestuur van KunstKeur heeft op basis van evaluaties en het onderzoek van & Concept naar de werking van het kwaliteitskader uit 2007, besloten een nieuw kader te laten ontwikkelen. Kern van dit kader zou moeten worden dat het niet alleen ging om de managementprocessen, maar dat de klant en de reactie van de klant op de producten centraal zou komen te staan. Daarnaast zou het kader breder toegankelijk moeten zijn en de certificering voor instellingen en individuele aanbieders betaalbaar moeten laten zijn. De praktijk wees namelijk uit dat het tot dat moment bestaande kader van Kunstconnectie als ingewikkeld werd ervaren en dat de toetsing over het algemeen duur was. De nieuwe criteria moesten het certificeren gemakkelijker maken en waren meer gericht op de relatie tussen professional en klant. Het oude kwaliteitskader bleef gelden totdat de nieuwe criteria werden vastgesteld.

Bij de ontwikkeling van dit kader waren meerdere groepen betrokken: de commissie kwaliteit (CK), een groep uit het amateurveld met de CEA en een derde partij; de toetsers (Hobéon, Keurmerk instituut, Kunstkompas (groepje slimme denkers)). Deze groepen hebben in de loop van 2011 twee nieuwe kaders ontwikkeld: één voor instellingen en één voor individuele aanbieders van Kunsteducatie. (Daarnaast zijn de kaders voor kaderopleidingen in de amateurkunst blijven bestaan, deze waren eigendom van Kunstfactor en zijn overgedragen aan CKA/KunstKeur.).

Na de ontwikkeling van het kader is er een pilotperiode van 6 maanden gestart om het nieuwe kader in de praktijk te testen. Overigens bleven het vorige kader en procedure bestaan tot na afloop van de pilot besluiten genomen konden worden. Het bestuur wilde graag weten of het nieuwe kader op voldoende draagvlak kon rekenen in het veld van de Kunsteducatie en tegelijkertijd meer instellingen en individuele aanbieders kon aantrekken. Uiteindelijk zou het een en ander moeten leiden tot het instellen van één nieuw kader voor de Kunsteducatie. In het voorjaar van 2012 is het pilotkader geëvalueerd met zowel auditoren als instellingen¹⁶. Tweederde van de betrokkenen (zowel instellingen

¹⁶ Verslag evaluatie pilot certificeringstraject instellingen; Floor Vlasblom, KunstKeur; Utrecht september 2012.

als auditoren, zowel leden van Kunstconnectie als niet-leden) is positief en ervaart het pilotkader als een verbetering t.o.v. het eerdere kader. Toch is er nog veel wat beter kan in de vraagstelling, de toelichting en de ondersteuning. De controverse zit vooral in de mate waarin de focus ligt op de primaire processen of juist op de algemene bedrijfsprocessen (par. 2.4.2.). Tweederde vindt de expliciete aandacht voor de primaire processen positief, terwijl een derde juist meer aandacht voor de bedrijfsprocessen wil.

Enkele citaten uit de schriftelijke beantwoording van de vragen geven aan waar de controverse over gaat:

"Ongeveer twee derde van de instellingen geeft aan het niet nodig te vinden dat er meer aandacht komt voor de bedrijfsvoering in het kwaliteitskader(pilot). Een derde vindt dit juist wel belangrijk.

Van de Kunstconnectieleden die deze vraag beantwoord hebben (12) vindt ook een derde het belangrijk dat er in de toekomst meer aandacht komt voor eisen op het gebied van bedrijfsvoering. Redenen die hiervoor gegeven worden zijn: "Goede bedrijfsvoering is een zeer belangrijk onderdeel van het instituut, ook voor klanten en subsidiegevers. Goede bedrijfsvoering geeft vertrouwen." en: "Versterkt de positie van de kunstinstelling. Natuurlijk blijft de klant centraal en direct het proces eromheen."

Van de Kunstconnectieleden heeft twee derde deze vraag met 'nee' beantwoord. Toelichtingen die hierbij gegeven worden zijn: "Dit zou veel meer tijd vergen. De aandacht dient zoveel mogelijk naar het inhoudelijke (het product) te gaan." en "Wij zijn geïnteresseerd in de kwaliteit van onze producten, niet in hoe de bedrijfsvoering tot stand komt. Dat zouden we hebben als we het idee hadden dat dat niet goed ging..."

Een andere instelling die 'nee' antwoordde lichte toe: "Zit er wel redelijk goed in, het kan natuurlijk altijd uitgebreider, maar of dat ook leidt tot een betere kwaliteit? De processen moeten duidelijk zijn binnen de organisatie."

Eén instelling vindt niet dat er meer aandacht moet komen in het pilotkader voor de bedrijfsvoering, maar onderstreept wel het belang ervan: "Er is voldoende aandacht voor de bedrijfsvoering. En het gaat om de kwaliteit van het onderwijs. Zonder goede bedrijfsvoering is het onmogelijk goede kwaliteit van amateurkunstonderwijs te bieden."

Het is vooral deze controverse, en dus het verschil tussen het oorspronkelijke toetsingskader en het pilotkader, die leidt tot spanningen tussen KunstKeur en Kunstconnectie.

3.2.4 De onafhankelijke positie van de CKA als certificerende instelling

Op 1 april 2011 betrok de Stichting Certificering Kunsteducatie&Amateurkunst een eigen kantoor aan de Ganzenmarkt 6 in Utrecht. Deze stap is gezet om de onafhankelijke rol van de Stichting CKA in het certificeringsproces te kunnen garanderen. Tevens bood het de Stichting Certificering Kunsteducatie & Amateurkunst de mogelijkheid om ook andere doelgroepen, zoals de zelfstandige aanbieders van Kunsteducatie en de onafhankelijke instellingen, te betrekken bij het proces van certificeren. Er is ook een nieuwe naam: KunstKeur. In de nieuwsbrief van april 2011 werd daarover het volgende geschreven:

De Stichting Certificering Kunsteducatie & Amateurkunst groeit de komende jaren uit tot een gezaghebbende organisatie met als doel: de bevordering en borging van de kwaliteit van de amateurkunst en kunsteducatie in Nederland. Om voor alle betrokken partijen herkenbaar te zijn gaat de stichting een nieuwe naam voeren: **KunstKeur**.

KunstKeur is een platform voor ondernemers en organisaties in de amateurkunst. KunstKeur is een gids voor (aankomend) amateurkunstenaars. KunstKeur is een belangrijke speler in het debat over de kwaliteit van de kunsteducatie.

KunstKeur sprak de ambitie uit om de certificering mogelijk te maken voor alle aanbieders van kunsteducatie en amateurkunst. Niet alleen leden van Kunstconnectie, maar ook onafhankelijke instellingen, sectorale instellingen (muziekscholen of jeugdtheaterscholen) en ook individuele aanbieders (o.a. docenten gitaar, theater, dans, beeldend) van kunsteducatie kregen de gelegenheid zich te laten certificeren. Hiervoor werden in 2011 contacten gelegd met relevante netwerken, zoals het netwerk Jeugdtheaterscholen, de EPTA, de EFTA, de ESTA, Circo Mundo etc.

3.2.5 De verhouding met de founding fathers

Kunstfactor, in een fusieproces met Cultuurnetwerk, besloot alle activiteiten rond de certificering van cursistenopleidingen in de Hafabra af te stoten en over te dragen. Kunstfactor gaf aan geen waarde te hechten aan het certificeren van muziekverenigingen voor het verstrekken van diploma's, waardoor ook de noodzaak voor muziekverenigingen om zich te laten certificeren onder druk kwam te staan. Daarbij gaven de muziekbonden aan de toetsing te zwaar te vinden voor haar leden. KunstKeur heeft deze activiteiten ten dele overgenomen, echter wel met grote twijfel, omdat over het belang van de rol van een derde onafhankelijke partij in het veld verschillend wordt gedacht. Uiteindelijk heeft KunstKeur de activiteiten rond de cursistenopleidingen in de Hafabra in september 2013 afgestoten.

Bij Kunstconnectie leidden de acties van KunstKeur tot heftige reacties, zowel inhoudelijk als procedureel. Het bleek nodig een onafhankelijke onderzoeker (Arthur de Bussy) de opdracht te geven de verschillen van inzicht in kaart te brengen. Naast een aantal lopende discussies zoals de certificering van zzp'ers en de beoordelingskaders voor die groep speelde vooral het 'eigendomsrecht' t.a.v. het instellingskader. KunstKeur had voor de pilot een kader vastgesteld dat geen instemming had van Kunstconnectie. Tijdens het ontwikkelen van het "pilotkader" is wel overlegd met de Commissie Kwaliteit van Kunstconnectie maar gedurende het ontwikkelproces werd door Kunstconnectie die commissie omgevormd. Gedurende de looptijd van de pilot zouden zowel het oorspronkelijke als het pilotkader van kracht blijven en pas na de evaluatie zou KunstKeur besluiten met welk kader of kaders verder gewerkt zou gaan worden.

Uiteindelijk is in goed overleg besloten dat Kunstconnectie eigenaar van het beoordelingskader voor instellingen is en de commissie kwaliteit van Kunstconnectie heeft een vernieuwd kader opgesteld dat uiteindelijk ook door de ledenvergadering is goedgekeurd. KunstKeur bepaalt op basis van een metakader of het door Kunstconnectie opgestelde kader voldoet en KunstKeur gebruikt dat metakader ook bij de beoordeling van kaders die afkomstig zijn van andere brancheorganisaties. Verder heeft Kunstconnectie ook besloten dat in de termijn van drie jaar alle leden gecertificeerd moeten zijn. Wat KunstKeur doet ten aanzien van andere aanbieders (niet-leden Kunstconnectie, waaronder ook zzp'ers) is de verantwoordelijkheid van KunstKeur. En Kunstconnectie vraagt KunstKeur met een offerte te komen voor de certificering van haar leden. Kunstconnectie houdt daarmee vast aan het oorspronkelijke uitgangspunt dat beoordeling en certificering moeten gebeuren door een onafhankelijke partij.

4.1 Resultaten van het project 2010-2012

4.1.1 Versterken van zorg voor kwaliteit en kwaliteitsborging door het stimuleren van deelname aan het certificeringstraject en daarmee het aantal gecertificeerden vergroten

Aantallen gecertificeerden eind 2012

Leden Kunstconnectie	52 (waarvan 18 verlopen)
Instellingen niet-lid Kunstconnectie	10
Individuele aanbieders	26
Kaderopleidingen	Ca. 12
Geregistreerde instellingen (lichte toetsing i.h.k.v. diploma's)	20

4.1.2 Doorontwikkelen van beoordelingskaders en protocollen¹⁷;

KunstKeur hanteert een helder en beknopt metakader van kwaliteit voor het veld van de kunsteducatie aan de hand waarvan de diverse toetsingskaders van de verschillende brancheorganisaties worden beoordeeld. Dit metakader omvat de volgende aspecten:

- De kern bestaat uit de opvatting dat kwaliteit en ontwikkeling altijd plaatsvinden in een cyclische benadering: Planning gebaseerd op kennis, ervaring en analyse; Uitvoering; Evaluatie of controle; Verbeteren (ook wel de PDCA-cyclus genoemd). Elk proces (educatief of bedrijfsproces) moet aantoonbaar voldoen aan deze cyclische benadering.

- Het kader laat zien dat aanbieders garanderen dat t.a.v. de educatieve of primaire processen er sprake is van:

- Uitdagende leeromgeving: de deelnemer wordt uitgedaagd in zijn of haar ambitie;
- Een veilige leer- en werkomgeving (fysiek en sociaal);
- Heldere afspraken: met de deelnemer zijn goede afspraken gemaakt zodat deze weet waar hij of zij aan toe is. Dit geldt niet alleen voor de inhoud van de activiteiten maar ook voor de kosten, de leermiddelen, de communicatie, de doelstellingen, etc.;
- Planmatige aanpak: er is sprake van een methodische aanpak en een doorgaande lijn eventueel ook aansluitend bij vervolgonderwijs of nevenactiviteiten;
- Bekwaam personeel: professionaliteit met betrekking tot het vak en het docentschap en structurele ontwikkeling van het vakmanschap en het docentschap;
- Evaluatie: de mening van de deelnemer wordt gehoord en met die mening wordt structureel iets gedaan.

¹⁷ Visiedocument KunstKeur vanaf 2013; KunstKeur, dec. 2012.

- Het kader laat zien dat aanbieders bewust omgaan met het delen van kennis en ervaring zowel binnen de eigen organisatie als daarbuiten.
- Het kader geeft aan waar de secuur ligt tussen wel of niet certificeren.
- Beoordelingskaders die door brancheorganisaties worden voorgelegd aan KunstKeur dienen door de betreffende brancheorganisaties te zijn goedgekeurd.
- De voorgestelde procedures moeten helder zijn en er is altijd sprake van een beoordeling door onafhankelijke en door KunstKeur goedgekeurde auditoren.

KunstKeur heeft de criteria voor auditoren vastgelegd in een reglement en verzorgt zowel de beoordeling van auditoren alsook de regelmatige deskundighedsontwikkeling.

4.1.3 Ontwikkelen van de bedrijfsvoering van KunstKeur zodat deze na de projectperiode onafhankelijk, zelfstandig en zonder subsidie, dus betaald door de sector zelf kan voortbestaan

Hiertoe heeft KunstKeur een bedrijfsplan gemaakt.¹⁸

4.2 Dilemma's

4.2.1 Gesubsidieerde instellingen, niet-gesubsidieerde organisaties, private aanbieders

Nu de subsidie duidelijk en landelijk vermindert zoeken de centra naar een organisatievorm waarin de kunsteducatie doorgaat, maar met minder overhead en meer directe bijdragen van de deelnemers. Een aantal centra werkt in de richting van een netwerkorganisatie waarbij het centrum in samenwerking met feitelijk private praktijken en andere organisaties als verenigingen en minder formele groepen, het gehele palet aan leeractiviteiten probeert overeind te houden.

Probleem is dat er daarvoor een andere kijk nodig is: centra en private praktijken zijn niet langer elkaars concurrent maar partners. Voor beide kanten is dit geen eenvoudige verandering in denken. We zien dat ook bij de leden van Kunstconnectie, bij de bonden en bij private kunstenaar-docenten; elkaar als concurrent of zelfs als beunhaas definiëren komt vaak voor. Echter de tendens naar netwerk organisaties en een goed samenspel van kunstenaar-docenten in een regio komt geleidelijk aan steeds beter van de grond.

4.2.2 De beoordelingskaders

Er zijn verschillende benaderingen voor de beoordelingskaders: Systeemcertificering • procescertificering • productcertificering

Systeem - richt zich op de organisatie als geheel via verschillende processen, zie hiervoor ook het INK-model; wordt door velen gezien als de norm voor kwaliteit.

Proces - richt zich op meerdere processen waarbij gekeken wordt of het betreffende proces voldoet aan de PDCA cyclus; de focus ligt vooral op die processen die direct gerelateerd zijn aan de primaire - d.w.z. educatieve processen.

Product - de kwaliteit van de output wordt via criteria en normen beoordeeld.

¹⁸ Bedrijfsplan KunstKeur; (nog op te stellen op basis van bestaande contracten) KunstKeur, dec. 2012.

Binnen de sector is grote consensus dat productbenadering niet gewenst is c.q. niet mogelijk is.

De beide andere systemen verschillen van elkaar in omvang en complexiteit. Impliciet veronderstelt de systeembenadering een bepaalde visie over de organisatie, namelijk een sterke samenhang tussen de verschillende processen en een sterke mate van formalisering. Veel centra voldoen daar niet aan maar willen dit eigenlijk ook niet. Het is ook de vraag of kunsteducatie per definitie beter is vanuit organisaties met een sterk en samenhangend systeem of dat de borging van kwaliteit in de relatie kunstenaar-docent – deelnemer beter op het niveau van de uitvoering, dus bij de uitvoerder verankerd kan worden.

4.2.3 Klanten

Het gaat om twee groepen klanten in de kunsteducatie. Er zijn opdrachtgevers zoals gemeenten, scholen en andere organisaties die voor de uitvoering van kunsteducatief beleid gebruikmaken van instellingen voor kunsteducatie en die instellingen daartoe subsidiëren. Opdrachtgevers kunnen ook – al dan niet via bemiddelingsbureaus – werken met individuele kunstenaar-docenten die voor hun diensten worden betaald. De andere klant is de deelnemer aan de kunsteducatie. Die zijn er overigens in allerlei disciplines en zij maken gebruik van een zeer gediversifieerd aanbod aan leeractiviteiten. Gediversifieerd in vorm, mate van contact, intensiteit etc. Die diversificatie neemt toe vanuit het maatwerk en bijvoorbeeld ook met het gebruik van de huidige media w.o. internet.

De opdrachtgevers en deelnemers blijken maar in beperkte mate behoefte hebben aan certificering als vorm van aangetoonde kwaliteit. Er zijn opdrachtgevers die wel een vorm van certificering eisen en anderen die dat niet doen en kennelijk in hun keuze afgaan op het oordeel binnen hun eigen netwerk, eventueel ondersteund door het “bewijsmateriaal” dat zij vinden op internet. Hetzelfde geldt voor de deelnemers; ook zij gaan uit van wat binnen hun netwerk of via internet als voldoende kwalitatief wordt beoordeeld. Deze niet-formele vorm van aantonen van kwaliteit werkt kennelijk vooralsnog voldoende althans er is geen bewijs van het tegendeel. Daarom zijn ook kunstenaar-docenten niet direct geneigd certificering en registratie grote prioriteit te geven.

Het zou voor veel stakeholders interessant zijn het gedrag van zowel opdrachtgevers als deelnemers nader te onderzoeken. KunstKeur zou in de toekomst samen met anderen een dergelijk onderzoek, bijvoorbeeld uit te voeren door lectoraten van het kunstvakonderwijs, moeten entameren. Voor de toekomst van KunstKeur is van groot belang of certificering werkelijk iets toevoegt voor de deelnemer of opdrachtgever en of het echt een prikkel is voor kwaliteit want alleen dan is het de tijd en het geld waard.

5

De verlengde projectperiode van januari tot en met december 2013

5.1 Waarom verlenging?

In november 2012 werd duidelijk dat er een positief perspectief is ten aanzien van de certificering van leden van Kunstconnectie, dat er afspraken gemaakt kunnen worden met het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA, voorheen Kunstfactor en Cultuurnetwerk) over de validering van opleidingskaders en KunstKeur een rol kan spelen bij het registreren van kunstenaar-docenten. Concreet is het nog niet en omdat er vanuit het project nog financiële middelen beschikbaar zijn is OCW gevraagd om een verlenging van de projectperiode tot en met december 2013. De toestemming werd gegeven.

5.2 Certificering instellingen

Begin 2013 heeft KunstKeur het kwaliteitskader, ontwikkeld door de Commissie Kwaliteit van Kunstconnectie, gevalideerd en in overleg met Kunstconnectie procedures ontwikkeld voor certificering. Er bleven echter verschillen van inzicht:

De naamgeving van het certificaat KunstKeur is de naam van het certificaat dat door de stichting KunstKeur wordt verleend. Daarbij maakt het niet uit of de instelling lid is van Kunstconnectie. KunstKeur certificeert principieel ook instellingen die geen lid zijn van een branche organisatie, op basis van het kwaliteitskader. Kunstconnectie wenst echter exclusiviteit in de naamgeving en wenst zich middels het certificaat te onderscheiden van aanbieders die geen lid zijn van Kunstconnectie.

Afnamegarantie KunstKeur vraagt van Kunstconnectie vanwege gedane investeringen en het in stand houden van een minimale organisatie een afnamegarantie op basis van het besluit van Kunstconnectie dat alle leden binnen drie jaar (vanaf jan. 2013) gecertificeerd moeten zijn. Kunstconnectie wil geen afnamegarantie – hoe minimaal dan ook – verlenen.

Kosten bezwaar procedure Het certificeringsproces omvat een bezwaarprocedure waarvan de kosten door de instelling moeten worden betaald. Over het vermelden van een vast bedrag zijn KunstKeur en Kunstconnectie het niet eens.

Naast deze drie formele punten is sprake van verschillen in opvatting over communicatie en transparantie en verwijt Kunstconnectie KunstKeur een gebrek aan zakelijkheid en professionaliteit.

Enige dagen na een bestuurlijk overleg over de geschillen publiceert KunstKeur een nieuwsbrief waarin de geschillen worden beschreven en daarop besluit het bestuur van Kunstconnectie de samenwerking met KunstKeur te beëindigen. Dit besluit wordt door de ledenvergadering van Kunstconnectie op 17 april bevestigd, waarbij tevens blijkt dat Hobéon als certificeringsinstantie voor Kunstconnectie zal gaan functioneren. Kunstconnectie verbiedt KunstKeur bij eventuele certificering van instellingen het kwaliteitskader te gebruiken dat door Kunstconnectie is vastgesteld en waarvan zij de eigenaar is. Kunstconnectie vraagt ook de bestandsgegevens, die eerder door Kunstconnectie zijn verstrekt, terug. KunstKeur zal het betreffende kader niet gebruiken en ziet dat overigens ook niet als zinvol omdat het verwarrend zou werken en niet goed

toepasbaar is voor veel aanbieders. KunstKeur zal verder de niet-openbare adresgegevens die afkomstig zijn van Kunstconnectie uit haar bestand verwijderen.

5.3 Het voorbestaan van KunstKeur

Het besluit van Kunstconnectie om de certificering van de leden te gunnen aan Hobéon heeft grote consequenties voor KunstKeur. Welke activiteiten van KunstKeur moeten worden voortgezet? Is dat voldoende bestaansgrond? Is er financieel nog een toekomst?

De activiteiten

- Naast de certificering van leden van Kunstconnectie certificeert KunstKeur instellingen die geen lid zijn en daarnaast ook collectieven en individuele aanbieders. De belangstelling ervoor is momenteel echter gering maar zou kunnen groeien.
- In samenwerking met het kunstvakonderwijs wordt een beroepsregister voor zelfstandige professionals opgezet. Dit systeem werkt met registratie en herregistratie. De registratie gebeurt op basis van een toetsing en gaat uit van drie categorieën: HBO opgeleid, MBO opgeleid en degenen die hun competenties verworven hebben bijvoorbeeld via kadercursussen. Kwaliteit is niet alleen afhankelijk van de initiële opleiding maar ook van de verdere ontwikkeling/scholing. Er is daarom sprake van registratie en van jaarlijkse herregistratie.
- KunstKeur beoordeelde en valideert ook kaderopleidingen veelal ontwikkeld door het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). Op zich staat het eenieder vrij een dergelijk aanbod te ontwikkelen, aan te bieden en de afgestudeerden een getuigschrift te geven. Zowel het Kenniscentrum als het vakonderwijs wil dat het aanbod voldoet aan kwaliteitseisen en zij stellen daarom kaders op waar dergelijke opleidingen aan moeten voldoen. Alleen als de opleiding voldoet aan dat kader kan er een “erkend getuigschrift” worden afgegeven. Alleen met een erkend getuigschrift kan de betreffende kunstenaar-docent worden opgenomen in het register (zie 5.4.) De intentie is de kaders te laten valideren door een onafhankelijke instantie en KunstKeur kan die taak op zich nemen.

Het bestuur van KunstKeur besluit in April 2013 dat het alleen verantwoord is KunstKeur voort te laten bestaan als de bovengenoemde activiteiten een aantoonbaar draagvlak hebben in het werkveld en de uitvoering van deze en eventueel andere activiteiten financieel haalbaar zijn zonder subsidie of sponsoring. Daarom krijgt Marcel de Groen (de directeur van KunstKeur) de opdracht een ondernemingsplan uit te werken.

Dit is mogelijk omdat Marcel de Groen als zelfstandig ondernemer, samen met partners mogelijkheden ziet KunstKeur bedrijfsmatig en commercieel door te ontwikkelen. Hij is bereid daarin te investeren. De contracten met zowel Marcel de Groen (directeur) als met Floor Vlasblom (administratief medewerker) zijn met ingang van 1 september 2013 beëindigd en de activiteiten van Marcel de Groen voor de stichting zijn vanaf dat moment “om niet”.

5.4 De toekomst van KunstKeur

Op 10 oktober 2013 wordt op basis van het concept beleidsplan besloten KunstKeur door te ontwikkelen met de volgende doelen en activiteiten.

Doel Ondersteunen van kwaliteitsontwikkeling in de kunsteducatie en amateurkunst door o.a. uitwisseling van kennis en ervaring, certificering van aanbieders en validering van opleidingskaders en beoordelingskaders.¹⁹

Activiteiten

- Ontwikkelen en onderhouden van een platform waar zelfstandige aanbieders van alle disciplines tegen minimale kosten aan deel kunnen nemen. Het is een digitale ontmoetingsplek voor uitwisseling en informatie overdracht. De ontwikkeling van het platform gaat in samenwerking met beroepsorganisaties van de verschillende disciplines.
- In samenwerking met het kunstvakonderwijs wordt het beroepsregister voor zelfstandige professionals opgezet. Dit systeem werkt met registratie en herregistratie. Herregistratie op basis van “studiepunten” die de aanbieder kan vergaren door deel te nemen aan bijscholing, congressen en/of intervisie of supervisie.
- Certificering van aanbieders om bijzondere kwaliteiten zichtbaar te maken bijvoorbeeld gericht op programma’s voor het primair en/of het voortgezet onderwijs.
- Certificering van instellingen die gevalideerde opleidingskaders aanbieden.
- Validering van opleidingskaders zowel binnen de amateurkunst (de Hafabra) en de kaderopleidingen.

De stichting moet daartoe worden omgevormd. Het stichtingsbestuur zal gaan bestaan uit zowel deskundigen in de verschillende disciplines als betrokkenen bij de beroepsorganisaties in de kunsteducatie. Marcel de Groen Consultancy blijft de directievoering en een aantal uitvoerende taken doen maar zonder vaste vergoeding. Hij haalt zijn verdiensten uit een percentage van de opbrengst van certificering en registratie. Daarnaast mag hij op bescheiden wijze publiciteit voeren voor zijn overige activiteiten. Verder zijn All Art Professionals (Allard Bentvelsen en Jos van Bussel) en Math Gobbels betrokken bij de ontwikkeling van respectievelijk het platform en de auditoren. Voor de stichting werken ook een aantal deskundige auditoren die op basis van de reeds ontwikkelde kwaliteitscriteria en volgens de vastgestelde procedures de beoordelingen doen op basis waarvan wordt gecertificeerd en gevalideerd.²⁰

¹⁹ Bedrijfsplan 2014 – 2020 Marcel de Groen, oktober 2013

²⁰ Bedrijfsplan 2014 – 2020 Marcel de Groen, oktober 2013 hst organisatie.

6.1 Conclusie

Mede dankzij de projecten is de discussie over de kwaliteit van de kunsteducatie en amateurkunst en het aantoonbaar maken van die kwaliteit, intensief gevoerd. In de projecten is duidelijk geworden dat er grote verschillen van inzicht zijn waar het gaat om het beoordelen van kwaliteit, het nut van certificering en de mogelijke betekenis van certificering voor deelnemers en opdrachtgevers. Ook is gebleken dat belangentegenstellingen in het werkveld één regeling onmogelijk maken.

Uiteindelijk heeft het project een beperkt concreet resultaat opgeleverd.

Kunstconnectie heeft een eigen kwaliteitskader en een procedure voor certificering die vanuit KunstKeur is voorgesteld. Daarbij beoordelen auditoren en peerauditoren (vanuit collega-instellingen) onder verantwoordelijkheid en regie van Hobéon de te certificeren instellingen. Wie uiteindelijk het certificeringsbesluit neemt is ons vooralsnog niet duidelijk. Ook de kosten zijn ons niet bekend en daarmee de vraag of er sprake zal zijn van een financiële drempel voor instellingen, maar voor Hobéon is het kennelijk commercieel voldoende aantrekkelijk.

Kunstconnectie heeft besloten dat al haar leden voor 2016 moeten zijn gecertificeerd.

KunstKeur speelt in dit traject geen enkele rol meer, maar blijft bij haar visie dat het kwaliteitskader gericht is op de grote instellingen en geen recht doet aan de grote organisatorische diversiteit in de sector.

De projectdoelstellingen richten zich echter op een stelsel voor de sector als geheel en dat is niet gelukt. De kern van het geschil tussen KunstKeur en Kunstconnectie is dat KunstKeur met het certificeren onderscheid zichtbaar wil maken louter op kwaliteit van kunsteducatie, onafhankelijk van de wijze waarop er is georganiseerd en los van de vraag of een instelling is aangesloten bij een brancheorganisatie zoals Kunstconnectie. Kunstconnectie wil juist met haar instellingsgerichte systeem van certificeren leden van niet-leden onderscheiden en verwacht daarmee haar concurrentie positie te versterken.

Hoewel het belang van kwaliteit wel wordt onderschreven, wordt certificering niet breed gezien als een wenselijke kwaliteitsgarantie, noch door opdrachtgevers noch door gebruikers. Vooralsnog lijken minder formele en daarmee goedkopere garanties voldoende. Het gaat daarbij om opleiding, ervaring en positieve naamsbekendheid die kenbaar zijn via websites en netwerken van deelnemers en opdrachtgevers.

6.2 De toekomst

De stichting KunstKeur blijft actief bij het stimuleren van ontwikkeling en kwaliteit voor de hele sector kunsteducatie en amateurkunst en daarmee blijft ook de mogelijkheid voor certificering van instellingen op basis van het kwaliteitskader zoals het door KunstKeur is ontwikkeld. Dit kader is vooral inhoudelijk gericht en sluit aan bij diverse organisatievormen. Mogelijk hebben instellingen buiten Kunstconnectie in de toekomst behoefte aan een dergelijk certificaat. Daarnaast blijft de vraag naar kwaliteitsgarantie voor opleidingskaders en ontwikkelt zich een systeem van registratie op basis van aantoonbare kwaliteit van individuele aanbieders in de kunsteducatie.

